

ÁDÁM BIBORKA

DECEMBER ELSEJE ÉS A KETTŐS HATALMI SZERKEZET SZÉKELYFÖLDÖN

Tanulmányomat Tánczos Vilmosnak a kettős hatalmi szerkezetről szóló írása ihlette, mely a Székelyföldön zajló hatalmi dominancia kérdéseit, a román-magyar hatalmi szféra interferenciáit rendszerezi és vizsgálja (Tánczos 1998). A székelyföldi interetnikus kapcsolatok átfogó makroszintű elemzése a román politikai elit azon eszközeit mutatja be, amelyekkel nem csak az országos szintű decentralizációs folyamatokat gátolja sikeresen, hanem egyidejűleg a székelyföldi magyarságot is kordában próbálja tartani. Tánczos tanulmányában arra a következtetésre jut, hogy a hatalmi szerkezet dualisztikus voltában¹ nem véletlenül nem történt változás a rendszerváltás óta, hiszen a rendszer által keltett feszültségeket a román belpolitika folyamatosan ki tudja játszani a különböző politikai küzdelmek során. Vagyis ütköztetni tudja a hierarchizált struktúrát az alulról jövő kezdeményezésekkel, miközben folyamatosan hártja a felelősséget, és számos – a kisebbség fennmaradásának elengedhetetlenül fontos – területet a felülről irányított intézmények segítségével manipulál. Mindez azonban határozottan ellenkezik a székelység évszázadokra visszanyúló önrendelkezési gyakorlatával és természetes igényével. Ez a strukturális és geopolitikai konfliktus tehát, Tánczos szerint, jellegzetes etnikai konfliktusként is felfogható, amit az állam tudatosan és folyamatosan fenntart.

A továbbiakban Tánczos Vilmos kutatásainak eredményeit fogom december elsejének mintájára alkalmazni, mely Románia legfontosabb, legmediatizáltabb és interetnikus szempontból leginkább túlterhelt emlékkünnepségének manapság. Konkrét példák alapján azt mutatom be, hogy a

¹ A kettős hatalmi szerkezet a kétféle intézménytípus ütköztetésével jön létre, vagyis a központi irányítású, romániai hagyományokra támaszkodó központosított prefektúrák és a dekoncentrált nyugati típusú demokráciák hagyományait követő megyei- illetve helyi önkormányzatok párhuzamos működtetésével valósul meg. E kettős szerkezet mögé sorakoznak fel a román illetve magyar hatalmi szféra intézményei is. (Lásd Tánczos 1998; Bakk 2014 és 2018.)

Gyulafehérvári Pontokat már kifütyülte a Szakszervezetek Művelődési Házában ünneplő közösség és a hangosítás is épp a székely népdal felcsendülésekor romlott el.² A koszorúzási ünnepségeken az RMDSZ helyi képviselői is részt vettek. Az emlékünnepek kulturális és koszorúzási szertartásban való magyar részvétel rendszeres a '90-es évek elején. A Gyulafehérvári Határozatokban lefektetett jogok be nem tartásának felemlgetése jellemzi a '90-es évek december elsejével kapcsolatos magyar retorikát.

1993-ban, az emlékünnepek 75. évfordulója alkalmából a helyi közvéleményt többnyire országos szintű események foglalkoztatják, melyek részben a román-magyar kapcsolatokkal függnek össze és szimbolikus térfoglalással kapcsolatos eseményeket foglalnak magukban, másrészt a berendezkedő politikai szereplők hatalmi harcait tárják fel. Markó Béla, az RMDSZ szenátora 1993-ban a román parlament két házának együttes ünnepi ülésén elmondott beszédében a gyulafehérvári határozatok időszerűségét hangsúlyozta, melyek szerinte nemcsak a nemzetiségi kérdésekre kínálnak hatékony megoldást, hanem az ország demokratikus fejlődését és a jogállam megteremtését is szolgálják.³ Markó beszédét követően az RMDSZ képviselői a román Demokratikus Konvenció pártszövetséggel együtt vettek részt a Bukarestben zajló koszorúzási szertartásban, mintegy kifejezve a monarchia és Mihály király iránti szimpátiájukat. Ebben az évben ugyanis a központi hatalom újfent megakadályozta Mihály királynak a december elsejei ünnepségekre tervezett Romániai látogatását. Mindeközben a gyulafehérvári ünnepségekre százezer látogatót vártak a szervezők, a ténylegesen megjelent tízezer fő kifütyülte Ion Iliescu államfő beszédét, aki az esti órákban már a nacionalista nézeteiről ismert Gheorghe Funar kolozsvári polgármester meghívásának tett eleget, Avram Iancu helyi gigantikus szobrának avatási ceremóniája alkalmából.⁴

Emil Constantinescu elnöksége négy éve alatt (1996–2000), mely különösen az első két évben kisebbségek irányába viszonylag toleráns volt, került sor interetnikus szempontból, talán első ízben a rendszerváltás óta, a legkiegyensúlyozottabb romániai hivatalos ünnepi eseményekre december elsején. Szócs Géza RMDSZ képviselő 1990-es kifütyülését követően az RMDSZ vezetői 1996-ban első alkalommal vettek részt a gyulafehérvári ünnepségen, ahol Emil Constantinescu a nemzeti érzésekre alapozó, de sovániszta kijelentésektől mentes beszédet mondott.⁵ 1997-ben a román-magyar államközi viszony javulását mutatja, hogy a magyar köztársasági elnök és a kormány üdvözlő táviratot küldött Románia elnökének és kormányának Románia nemzeti ünnepe alkalmából.⁶ Ugyanebben az évben a román állami televízió műsorában történészek mutattak rá, hogy szerencsésebb lett volna május 10-ét választani a nemzeti ünnep dátumaként, mert ez a dátum a román állam 1877. évi születésnapját idézi, míg az Erdély jelentőségét kiemelő december elseje keserűséget kelthet a bukovinai és besszarábiai románokban, akik ma már nem Románia állampolgárai.⁷

Az emlékünnepek 80. évfordulója alkalmából a parlament két házának közös ülését feszült hangulat jellemezte 1998-ban: az ellenzék kiáltványban szólította fel Constantinescu gyengülő kormányát, hogy „foglaljon állást a Romániai Magyar

2 Románia nemzeti ünnepén fütty és tolerancia. *Háromszék* 1992. nov. 30.

3 A 75-éve megfogalmazott tételek Gyulafehérváron mindmáig nem teljesültek. *Háromszék*. 1993. dec. 1.

4 Hazai. *Háromszék*. 1993. dec. 1.

5 Az RMDSZ is jelen volt Gyulafehérváron. *Háromszék*. 1996. dec. 3.

6 Üdvözlő távirat. *Háromszék*. 1997. dec. 2.

7 Történészek a nemzeti ünnepről. *Háromszék*. 1997. dec. 2.

Demokrata Szövetség szeparatista törekvései ellen” és kezelje Erdélyt továbbra is legfőbb prioritásként.⁸ Ugyancsak az elnök gyengülő hatalmi pozícióját jelzi az a tény is, hogy az ortodox egyházfő szavá tette, hogy Constantinescu a nemzeti ünnepet megelőző erdélyi körútjának gyulafehérvári állomásán a katolikus székesegyházban vett részt a szentmisén.⁹ Mindeközben Sepsiszentgyörgyön kétezren ünnepeltek békésen a prefektúra, a megyei és a városi tanács közös megemlékezésén, melynek fő momentumaként katonai esküt tettek a szentgyörgyi katonai alakulat újoncai az ország minden szegletéből idesereglett rokonaik jelenlétében.¹⁰ Az interetnikus feszültségek fokozódására utal azonban, hogy ezzel egyidőben ismeretlen tettesek ellopták a magyar feliratú emléktáblát az Ojtozi-hágón található Erzsébet-obeliszkról, melyet Erzsébet magyar királyné emlékére állított a sepsiszentgyörgyi magyar királyi államépítészeti hivatal 1899-ben lécfalvi Gyárfás Győző főmérnök tervei alapján. Az obeliszket 1916-ban az Ojtozi-szoroson betörő román katonák megrongálták. Az emléktáblát Erzsébet halálának centenáriumán, 1998-ban helyezték el az obeliszken, melyet néhány hét elteltével ismeretlen tettesek leverték és elloptak.¹¹

1999-ben a román nemzeti ünnepről az eddigieknél nagyobb szabású háromnapos rendezvénysorozattal emlékeztek meg Sepsiszentgyörgyön: tudományos ülészek és folklórműsor, diákösztöndíj-program, hivatalos koszorúzás ünnepségek, Te Deum, katonai eskütétel és parádé valamint fáklyásmenet és ünnepi lakoma alkották a helyi ünnepségek gerincét.¹² Mindeközben az ország egyre súlyosabb gazdasági válság felé sodródott, a szélsőséges nacionalista politikai erők egyre nagyobb teret nyertek a politikai porondon, az autonómia és a föderalizmus eszméjének terjedésével valamint a nemzeti kultúra eltűnésével riogatva a parlament két házának közös emlékűnnepségének résztvevőit.¹³

Az ezt követő időszak belpolitikai viszályai, a magyar kisebbséget egyre több oldalról feszítő presszió gyökeres változást hozott a székelyföldi december elsejei ünnepségekben is: a rendszerváltás óta eltelt évekre jellemző viszonylag csendes párhuzamos nemzetépítés véget ért. Ettől kezdve a kettős hatalmi szerkezet nemzetiségeket korlátozó tényezői egyre aktívabban nyilvánulnak meg a magyarok által lakott megyeszékhelyek (Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda és Marosvásárhely) december elsejei ünnepségein is.

2001-ben, a december elsejei nemzeti ünnep a második Har-Kov jelentéstől¹⁴ hangos, ez a dokumentum kerül a magyarelles megnyilvánulások középpontjába, bemutatva a helyi demokratikus intézmények és a központilag szervezett apparátus viszonyának alakulását. Ez a jelentés tíz év után, a nemzeti ünnep időszakára időzítve, újra összegezi a Román Hírszerző Szolgálat tevékenységét ellenőrző parlamenti bizottság munkájának „eredményét”. A dokumentum megkérdőjelezi a magyar közösség jogos törekvéseit és a nemzetbiztonságot fenyegető etnikai konfliktusok veszélyét idézi fel. Markó Béla RMDSZ szövetségi elnök nyilatkozata szerint a jelentés „veszélyforrásnak tünteti fel az

8 Fagyos ünnep. *Háromszék*. 1998. dec. 2.

9 Hírsaláta. *Háromszék*. 1998. dec.2.

10 Románia nemzeti ünnepe. *Háromszék*. 1998. dec. 2.

11 Erzsébet királyné emlékoszlop (forrás: [http://www.muemlekem.hu/hatareset/Erzsebet-kiralyne-emlekoszlop--722](http://www.muemlekem.hu/hatareset/Erzsebet- kiralyne-emlekoszlop--722)).

12 Fáklyásmenet december elsején. *Háromszék*. 1999. nov. 30.

13 Nemzeti ünnep a parlamentben. *Háromszék*. 1999. dec. 1.

14 A két, nagy többségében magyarok által lakott megye, Hargita és Kovászna románosságának állítólagos hátrányos helyzetét bemutató parlamenti jelentés.

anyanyelvű oktatást, a nyilvános anyanyelvhasználatot, az anyanyelvű tájékozódást, sőt, még a vállalkozást és tulajdonszerzést is, ha ezáltal magyar nemzetiségű személyek gyarapodnak. A Kovászna, Hargita és részben Maros megyéről szóló – és mellel minden parlamenti eljárási szabályt súlyosan megszegő – jelentés tulajdonképpen nemzeti elnyomásra és a más etnikumok elleni gyűlöletre uszít leplezetlenül. [...] A Román Hírszerző Szolgálat tevékenységét ellenőrző bizottság jelentése tényekkel alá nem támasztott hazug rágalmak sorozata, amely a többségben magyarok által lakott megyéket idegen testként kezeli. Ezt a példátlan támadást többek közt azért sem tekinthetjük elszigetelt esetnek, mert jól beilleszkedik az elmúlt hetekben tapasztalt hasonló megnyilatkozások sorába, akár a tankönyvek, akár a csángók anyanyelvtanulási törekvései szolgáltak ezek ürügyül.”¹⁵

Ugyanebben az évben Sógor Csaba RMDSZ-es szenátor, Csíkszereda vezetősége és a magyar egyházi méltóságok felszólították a magyarokat, hogy maradjanak távol a Hargita megye központjába költöztetett központi nemzeti ünnepségtől. Tőkés László, az RMDSZ tiszteletbeli elnöke provokációtól tartott a nemzeti ünnep alkalmából Csíkszereda tapszerejére szervezett emlékünnepről. A lakossághoz intézett kiáltvány egymás iránti tiszteletre szólítja fel a román kormányt, és arra kéri, hogy a 84%-ban magyarok lakta városban továbbra se legyen helye a diadalittas, hangos ünneplésnek, mert a magyarok számára „sohasem volt öröm ez az ünnep”. Megjegyzik, hogy különösen igaz ez a feszültségektől sem mentes időszakban, amikor a státustörvény, a Har-Kov jelentés, vagy az ortodox egyház székelyföldi terjeszkedése van napirenden.¹⁶ Az RMDSZ központi vezetősége elhatárolódott saját szenátora kiáltványától, majd Verestóy Attila szenátor, Antal István és Ráduly Róbert Kálmán parlamenti képviselők részt vettek a csíkszeredai hivatalos ünnepeken. Ion Iliescu államfő „a napjainkban elfogadhatatlan szélsőséges nacionalizmus jelének” minősítette a felhívást és megállapította, hogy Sógor Csaba a Tőkés László püspök „gyámkodása alatt álló radikális RMDSZ-szárny tagja”.¹⁷

Az eset országos visszhangja is mutatja, hogy a román-magyar kettős hatalmi szerkezetből adódó konfliktus mintapéldájával van dolgunk. Itt nemcsak a közigazgatási tényező, az állam erőszakszervei, a politikum és az egyház tagjai lépnek színre mindkét oldalon egy adott szimbolikus terület feletti dominancia megszerzése-megtartása érdekében, hanem ezen ügy kapcsán Tánczos feltételezése is beigazolóódik, miszerint a kettős hatalmi szerkezet nem értelmezhető pusztán román-magyar szembenállásként, határhelyzetben olykor konfliktusos szituációba kerülnek a magyar közélet szereplői is (Tánczos 1998).

A következő évek december elsejei ünnepei sem zajlottak eseménytelenül interetnikus megközelítésből. 2002-ben a tágabb hatalmi tér, a két nemzetállam közötti viszony állapota körvonalazódik az emlékünnepről: a román kedélyeket a magyar kedvezménytörvény borzolta, az erdélyi magyar közvéleményt Nástase és Medgyessy budapesti ünnepi koccintása háborította fel. A nemzeti ünnepen Budapestre látogató román kormányfő magyar kollégájával stratégia partnerséget kötött, rendezte a Gozsdu-alapítvány vagyonának, meg a magyarországi románoknak a sorsát, és diplomáciai fogásként még ünnepi koccintásra is sort kerített a magyar főváros román

15 Markó nyilatkozata a HAR-KOV ügygel kapcsolatban (forrás: <http://eletmod.transindex.ro/?-cikk=465>; letöltve: 2019. jan. 3.).

16 „A mi december elsejénk.” *Háromszék*. 2001. nov. 30. Lásd ehhez még: A provokációk tornádói. *Háromszék*. 2001. dec. 3.; *Székely Hírmondó*. 2001. dec. 14-20.

17 Iliescu: eltévelyedett elméjű emberek. *Háromszék*. 2001. dec. 1.

nagykövetségén, melyen részt vettek a magyar miniszterelnök és az ellenzék tagjai. Mindeközben a státustörvény körüli bonyodalmak rendezését az ünneplő kormányfők külügyminiszterekre bízta.¹⁸

2003-ban a román–magyar interetnikus viszony fokozódását, az emlékünnepek adta interetnikus feszültségeket és a be nem tartott gyulafehérvári határozatok miatti magyar frusztrációt jelzi a „Le Romániával, éljen az autonómia!” felirat, amely az ünnepnapra virradóan jelent meg Gyulafehérváron az Egyesülés Múzeuma és a Nemzetegyesítés Katedrálisának falán.¹⁹

2006-ban a kettős hatalmi tagolódás egyik szimbolikus tényezője, a kisebbségi oktatás körül kialakult feszültségek alakítják a román–magyar viszonyt, melyek végkifejlete szintén a nemzeti ünnep időszakára tevődik. November közepén Hantz Péter és Kovács Lehel egyetemi oktatók, a Bolyai Kezdeményező Bizottság tagjai,²⁰ saját készítésű magyar és német nyelvű feliratokat helyeztek el a Babeş–Bolyai Tudományegyetem épületeiben, mintegy érvényt szerezve az egyetem szenátusa 2005-ös döntésének, amely kimondja, hogy azokon a karokon és tanszékeken, ahol magyar és német nyelvű oktatás is zajlik, háromnyelvű – román, magyar és német – feliratokat kell elhelyezni.²¹ Ennek a rendeletnek azonban a BBTE nem tett eleget, a két oktató a valós multikulturalitás hiányára próbálta felhívni a közvélemény figyelmét. A táblabotrány eredményeképpen 2006. november 27-én felbontotta az egyetem rektora a két oktató munkaszerződését.²²

2007-ben a sepsiszentgyörgyi Mihai Viteazul szoborcsoporthal megrendezett megyeszékhelyi központi ünnepség mind szimbolikájában, mind az elhangzott beszédekben túlhevült nacionalizmusról tanúskodott. Az elhangzott ünnepi beszédek elsősorban nem az ünnepről, hanem a magyar–román viszonyról, a magyarok autonómiatörekvéseiről, a „román Koszovóról” szóltak, s üzeneteikben jól tükrözik az évek óta egyre fokozódó december elsejei interetnikus feszültséget,²³ a szimbolikus terekért és hatalomért folyó harcot.

2008-ban a nemzeti ünnep alkalmából tovább folytatódik Sepsiszentgyörgyön a román–magyar oda-vissza üzengetés. Az ünnepi beszédek során a magyar prefektus és román alprefektus üzeneteikben a román–magyar együttélés hagyományaira, a toleranciára, egymás tiszteletére, az Európai Unióban betöltött közös jövőre fektették a hangsúlyt, míg a Kovászna és Hargita Megyei Románok Civil Fórumának az elnöke a román nemzeti ünnep sérthetlenségét és ellentmondást nem tűrő tiszteletben tartását fogalmazta meg (Ádám 2011a: 5). Tanulmányában Tánczos kitér a székelyföldi román civil társadalmi hagyományok hiányára, illetve arra a tényre is rávilágít, hogy a helyi kisebbségben élő románság önerejéből nem tud saját alulról szerveződő civil szervezeteket létrehozni, csak a központ támogatásával. Igaz ez a Kovászna megyei aktív román civil szervezetekre is, meghatározó személyiségeik életútja nem mentes a

18 Năstase, a kedvezménytörvény és december 1. *Háromszék*. 2002. dec. 2.

19 Falfirkák Gyulafehérváron. *Háromszék*. 2003. dec. 3.

20 A Bolyai Kezdeményező Bizottság (BKB) 2005-től 2013-ig működött, magyar egyetemi oktatók, értelmiségiek és diákok informális társasága volt, melynek célja a kolozsvári Bolyai Egyetem újraindításának, illetve az erdélyi magyar felsőoktatási hálózat kiteljesítésének előmozdítása volt. (Lásd: <http://bolyai.eu/bkb.php?m=8>.)

21 Rendőrségen a Babeş–Bolyai kizárt magyar oktatói (forrás: <https://index.hu/kulfold/boly1212p>); A multikulturális nem magyar. *Háromszék*. 2006. nov. 30.

22 Kirúgták Hantz Pétert és Kovács Lehel (forrás: <http://itthon.transindex.ro/?hir=12815>.)

23 Piros-sárga-kék ünnep. *Háromszék*. 2007. dec. 3.

politika lenyomatától. A Kovászna és Hargita Megyei Románok Civil Fórumának vezetője, Ioan Lăcătușu²⁴ nem csak a Kovászna–Hargita Megyei Közép Európai Tanulmányok Központjának (Centrul European de Studii Covasna–Harghita) az igazgatója, a Nemzeti Archivum Kovászna megyei igazgatóságának archivistája és volt igazgatója, az ASTRA és az Andrei Șaguna Keresztény Kulturális Liga tagja, hanem a Román állam támogatásával létrehozott – a Kulturális és Nemzeti Örökség Minisztériumának az alárendeltségében Sepsiszentgyörgyön 1995 óta működő – Keleti-Kárpátok Nemzeti Múzeumának egyik meghatározó személyisége is.²⁵

2009-ben különleges esemény zavarta meg a hivatalos ünnepek szokásos menetét: az ünnepség napjára egy 150-200 főt számláló csoport, az Új Jobboldal (Noua Dreaptă) tagjai érkeztek az ország más megyéiből buszokkal és személygépkocsikkal Sepsiszentgyörgyre (Ádám 2011b), hogy együtt ünnepeljenek az itt élő románokkal. A felvonuló csoport kifejezetten nacionalista szimbólumokkal és sovíniszta skandalásokkal tarkított, erősen provokatív jellegű felvonulását Sepsiszentgyörgy főutcáin ugyanaz az Ioan Lăcătușu szervezte az ortodox egyház támogatásával, aki előző évben a román nemzeti ünnep sérthetlenségéről oktatta ki az ott élő magyarságot. A csoportosulás már az ünnepséget megelőző este megérkezett Sepsiszentgyörgyre, de Antal Árpád polgármester rendőrök segítségével megakadályozta, hogy az ittas és nacionalista frázisokat kiabáló fiatalok megszálljanak az önkormányzat által támogatott Mihai Viteazul Kollégiumban. A csoport tagjai reggel visszatértek a városba, hogy részt vegyenek az ünnepségen.²⁶ Előbb az ortodox templomban vettek részt az ünnepi szertartáson, majd román hazafias dalok éneklése, valamint a „Székelyföld román föld! Nemzeti egység kell! Hargita és Kovászna Románia része!” frázisok skandalása közepette a Mihai Viteazul-terre vonultak, ahol részt vettek a hivatalos ünnepségen, majd megkoszorúzták a szoborcsoportot, végül elhagyták a várost. Eközben a városban élő román közösség a szokásos ünnepi szertartás szerint, békésen ünnepelte december elsejét.²⁷

Mindeközben a Magyar Polgári Párt képviselői Bukarestbe utaztak, hogy ezen a jeles napon számom kérjék Mircea Bănescu államfőn a gyulafehérvári nyilatkozatok be nem tartását.²⁸ Felháborodást keltett azonban az erdélyi magyarság körében, hogy elfogadják Bănescu elnök meghívását és koccintottak az államfővel a román nemzeti ünnep alkalmából megrendezett fogadáson, ahogy azt Medgyessy és Năstase tette 2002-ben Budapesten.²⁹

Az Új Jobboldal 2011-ben, 2013-ban, 2014-ben és 2015-ben is visszatérő „vendég” volt a sepsiszentgyörgyi hivatalos ünnepeken, folytatva provokációhadjáratát, amelynek következtében 2013-ban szópárbajba keveredtek a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom (HVIM) tagjaival. A két szélsőséges csoportosulás közti rendet több száz csendőr és civil rendőr felügyelte, akik elsősorban a Vármegyéseket vették körbe, és filmezték őket. A rendezvény végén kisebb dulakodásra is sor került a két csoportosulás között, melynek következtében két Vármegyést elszállítottak és megbírságotlakt. A Mihai

24 Történész, a Hargita, Kovászna és Maros Megyei Románok Civil Fórumának volt elnöke, a kommunista időszakban jelentős szerepet játszott Kovászna megye elrománosítási folyamatában.

25 Lăcătușu Ioan (https://ro.wikipedia.org/wiki/Utilizator:L%C4%83c%C4%83tu%C5%9Fu_Ioan) és Keleti Kárpátok Nemzeti Múzeuma (<http://www.sepsiszentgyorgyinfo.ro/index.php?pid=836>).

26 Román bőrfejük érkeztek. *Háromszék*. 2009. dec. 2.

27 Ádám 2011a: 4 és Szélsőségesek ünnepe. *Háromszék*, 2009. dec. 2.

28 Számonkérés Bănescutól. *Székely Hírmondó*. 2009. dec. 1.

29 Ki mit ünnepel? *Háromszék*. 2009. dec. 3.

Viteazul-szobornál megrendezett ünnepségen mintegy 1.500 résztvevő volt, a beszédek erősen nacionalista hangvételűek voltak és a felszólalók retorikájából nem hiányzott a kommunizmus alatt jól beidegződött felfogás sem a dákorumán kontinuitásról és a románok több ezer éves székelyföldi jelenlétéről sem.³⁰

Sepsiszentgyörgy utcáin 2014-ben a „Ki a magyarokkal az országból!” elhangzott frázisuk keltett felháborodást és vont maga után több feljelentést is. Egyrészt Mádalin Guruianu, a Nemzeti Liberális Párt sepsiszentgyörgyi elnöke tett feljelentést,³¹ másrészt Erdély András újságíró emelt panaszt a kormánybiztosi (prefektusi) hivatalnál, és videofelvétellel bizonyította, hogy az uszító jellegű szólamok valóban elhangzottak az Új Jobboldal felvonulása során, valamint kérte, hogy az alkotmány 30. cikkelyének passzusai, illetve a büntető törvénykönyv előírásai alapján vonják felelősségre az érintetteket, és hozzák nyilvánosságra az ügyben kezdeményezett eljárást.³² A két ügy végül az Új Jobboldal számára következmény nélkül zárult le, hivatalos intézkedésre nem került sor irányukba.

Az Új Jobboldal rendszeres masírozása Székelyföld városaiban, a különböző tábla-³³ és zászlóbotrányokkal³⁴ tarkított román-magyar együttélés magyar részről is eredményezett olyan kihívónak minősíthető fellépéseket és rendezvényeket, melyek joggal sorolhatók a kettős hatalmi szerkezet által kiprovokált dominancia-harcok sorába december elseje alkalmából.

2009 óta a HVIM baróti, kézdívasárhelyi és sepsiszentgyörgyi tagjai december elsején rendszeresen megemlékeznek a Székely Hadosztály 1918. december elsejei megalakulásának évfordulójáról, melyet az Erdélybe betört román csapatok elleni védekezésre hoztak létre Kolozsváron, így Székelyföld városaiban rendszeresen megtartott megemlékezések a román titkosszolgálati szervek érdeklődésére is számot tartanak.³⁵

2009-es bukaresti kudarcát követően, az MPP a gyulafehérvári ígéretek be nem tartása miatti tiltakozó akcióit Székelyföld nagyvárosaiba szervezte meg, békés nagygyűlések formájában, közvetlenül december elsejét megelőző napokban. A többi magyar politikai tömörülés (Erdély Magyar Néppárt – EMNP –, RMDSZ) támogatását az épp napirenden lévő politikai ügyektől függően élvezhette. 2014-ben az EMNP-vel közösen szervezték a sepsiszentgyörgyi rendezvényt, melyről az RMDSZ az épp napirenden lévő

30 Nemzeti ünnep zavargással (December elseje hívatlan vendégekkel). *Háromszék*. 2013. dec. 2.

31 A nacionalista sárkány. *Székely Hírmondó*. 2014. dec. 4.

32 Bepanaszolták az Új Jobboldalt. *Háromszék*. 2014. dec. 4.; Segítünk a prefektusnak. Ki a magyarokkal az országból!? *Székely Hírmondó*. 2014. dec. 4.

33 2012-ben a SIC – Terra Siculorum – Sepsiszentgyörgy főterén korábban az RMDSZ által felállított tizenkét négyzetméteres – transzparenst Kovászna megye román nemzetiségű prefektusa a nemzeti ünnep alkalmából egy román zászlóval fedette le, hogy az ünneplő tömeget ne zavarja a felirat. (*Székely Hírmondó*. 2012. dec. 3. Kötekednek velünk? Román zászló mögé rejtették a táblát).

34 2015-ben december elsejére virradóan a sepsiszentgyörgyi ismeretlen katona szobra mellől eltűnt a román zászló és helyére állítólag egy székely zászló került. Az este újabb hullámokat kavart az országos médiában, azonban sem a rendőrség, sem a titkosszolgálat nem tudott semmiféle fényképes bizonyítékot vagy szemtanúkat felmutatni a zászlócsereére vonatkozóan. (Zászlókeresés és felvonulás. December elseje Sepsiszentgyörgyön. *Háromszék*. 2015. dec. 2.; Diverzió Sepsiszentgyörgyön. *Székely Hírmondó*. 2015. dec. 3.)

35 A Székely Hadosztály hősei előtt tisztelegtek. *Háromszék*. 2009. december 2.; Hőseink előtt tisztelegtek. *Háromszék*. 2010. dec. 1.; Megtiltották a Székely Hadosztályra való emlékezést. *Székely Hírmondó*. 2015. dec. 2.

Mikó Kollégium visszaállamosítási ügye miatt távolmaradt³⁶, így remélve a központi hatalom együttműködését.³⁷ 2015-ben a csíkszeredai tiltakozó nagygyűlésen már részt vettek az RMDSZ politikusai is, az EMNP ez alkalommal nem képviseltette magát.³⁸ 2018-ban Székely Nagygyűlést szerveztek a centenáriumi ünnepséget megelőzően Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Tanács (SZNT), az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT), az EMNP és az MPP támogatásával, a szónokok az 1918-as gyulafehérvári határozatban tett, máig be nem váltott autonómiaígéretet kérték számon Bukaresten.³⁹

2014-ben a Kézdivásárhely központjába érkező 400-500 fős román ünneplő közösséget a főtér néhány házának homlokzatára kitűzött piros-fehér-zöld színű szalaggal átkötött gyászlobogó fogadta, mintegy jelezve, hogy az itteni magyarok számára nem ünnep december elseje.⁴⁰ Ion Popa megyei rendőrpáncsnok szerint nem a rendőrség kompetenciája kivizsgálni az ügyet,⁴¹ a román média nyomására azonban a megye prefektusa vizsgálóbizottságot hozott létre, hogy kivizsgálják, van-e jogi alap az elkövetők megbüntetésére.⁴² Közben a Nemzeti Liberális Párt egy olyan törvénytervezetet kezdeményezett, amely alapján 10000 lejig terjedő bírsággal büntetné a bíróság a más államok zászlójának „szabálytalan” kitűzését.⁴³ Bokor Tibor kézdivásárhelyi polgármester figyelmeztet arra, hogy a román média olyan felvételeket használ, amelyeken manipulatív módon azt próbálja bebizonyítani, hogy a nemzeti ünnep alkalmából a város nem volt kellőképpen feldíszítve román nemzeti lobogókkal.⁴⁴ A 2014-ben hatályos törvények alapján nem tudták megbüntetni a gyászlobogók kitűzőit, így végül Kézdivásárhely polgármesterére rótt ki a kormánybiztosi hivatal egy 5000 lejes bírságot, mert úgy ítélte meg, hogy a város nem volt kellőképpen feldíszítve nemzeti lobogókkal.⁴⁵

A 2015-ig terjedő ünnepi időszakot többnyire az Új Jobboldal felvonulásai, a zászló, illetve szimbólum-háborúk jellemezték. 2015-ben egy különös interetnikus színezetű eseményre került sor: a román Szervezett Bűnözés és Terrorizmus Elleni Igazgatóság (DIICOT) és a Román Hírszerző Szolgálat (SRI) a nemzeti ünnepet megelőző éjszakán nagy erővel és erősen mediatizált módon, terrorelhárító akcióra hivatkozva házkutatást tartott a HVIM kézdivásárhelyi elnökénél, és terrorista váddal előzetes letartóztatásba helyezte őt, majd egy hónappal később a szervezet erdélyi elnökét is. A vádlottakat évekig meghurcolták, több hónapra bebörtönözték, végül 2018. július 4-én koholt vádak alapján, konkrét bizonyítékok hiányában öt év letöltendő börtönbüntetésre ítélték.⁴⁶ A székelyföldi magyarságot a média segítségével kollektív módon terroristának bélyegezték meg, a december elseje körül kialakult valaha legfeszültebb pillanatokat provokálták ki a székelyföldi románság és magyarság között.

36 Biztat az MPP. *Székely Hírmondó*. 2014. nov. 27.

37 A Székely Mikó Kollégiumot 2018 novemberében visszaállamosította a román állam.

38 *Székely Hírmondó*, 2015. dec. 2.

39 Forrás: <http://szabadsag.ro/-/szekely-nagygyules-centenariumi-megemlekezes-es-autonomi-atuntetest-tartottak-sepsiszentgyorgyon>.

40 Gyászlobogók a román ünnepen (December elseje Kézdivásárhelyen). *Háromszék*. 2014. dec. 2.

41 Nem nyomoznak. *Székely Hírmondó*. 2014. dec. 3.

42 Büntetnének a gyászlobogók miatt. *Háromszék*. 2014. dec. 3.

43 Bűncselekmény lehet az idegen zászló használata. *Háromszék*. 2014. dec. 3.

44 A román zászlókat nem látták!? *Háromszék*. 2014. dec. 5.

45 Zászlók miatt kötözködnek. *Székely Hírmondó*. 2014. dec. 8.; Zászlóiroda kell? *Székely Hírmondó*. 2014. dec. 10.

46 Székelyföldi terrorvád. *Háromszék*. 2018. júl. 5.

2016-ban diplomáciai csörtét okozott Románia és Magyarország között, hogy az emlékünnepségek apropóján a magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium megtiltotta diplomatáinak, hogy részt vegyenek a Románia nemzeti ünnepe alkalmából szervezett fogadásokon és ünnepeken.⁴⁷

2018-ban a centenáriumi alkalmával és annak apropóján a legfontosabb román tudományos testület, a Román Tudományos Akadémia tíz pontos nyilatkozatban fejti ki a centenáriumi kapcsolatok nézeteit. Ezekből öt pont a magyarokkal és Magyarországgal való múltbeli és jelenkori viszonyra utal, a Trianoni Szerződés, valamint a Nagy Egyesülés premisszáinak sérthetlenségét nyilatkoztatja ki, üzenet ezáltal mind a romániai magyar közösségnek, mind Magyarországnak jelenlegi kormányának.⁴⁸

December elseje vizsgálata – a kettős hatalmi szerkezet tükrében – a rendszerváltástól napjainkig számos példával világít rá, miként vált egy a kezdetekben ugyan feszült hangulatú, de a csendes párhuzamos nemzetépítést segítő székelyföldi emlékünnepségek a román-magyar kapcsolat megnyilvánulási formáinak országos visszhangot keltő, mediatisztált csataterévé. A kettős hatalmi szerkezetből adódó dominancia-harcok minden tényezőjét kiaknázva, minden erejüket és fantáziájukat latba vetve üzent egymásnak a két közösség az emlékünnepségek kapcsán, jelezve, hogy az adott területre mindketten igényt tartanak. A jelenkori dominancia-harc csúcsát a 2015-ös kézdivásárhelyi események képezték, melyek a 2000-es évek interetnikus viszonyában a legfeszültebb pillanatokot idézték elő. Mindez jól tükrözi, hogy Székelyföldön az interetnikus együttélésből fakadó konfliktusok elsősorban nem alulról építkeznek, hanem két egymással szemben álló, egymással folyamatosan konfliktusba bonyolódó politika-adminisztratív gépezet ténykedéseinek az eredményei. Eképpen tartja kordában a rendszer a székelyföldi magyarságot, miközben a helyi román közösség identitását erősíti. És nem csak azt. A centenáriumi lejártával várható ugyan némi enyhülés a december elsejével kapcsolatos erőfitogtatásokban, végleges és hosszútávú megoldást csak a kettős hatalmi szerkezet felszámolása hozna, melyre azonban a nemzetállami beidegződések ismeretében csekély esély mutatkozik.

SZAKIRODALOM

Ádám Biborka

2011 Etnikai határátlépések Székelyföldön. In: Dobos István – Bene Sándor (szerk.): *Határátlépések. A doktoriskolák III. nemzetközi konferenciája, Kolozsvár, 2010. augusztus 26–27.* Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, Budapest.

2011b Zum Einfluss der Wirtschaftskrise auf den Zuwachs der Noua Dreaptă (Neue Rechte) in ungarisch besiedelten Gebieten Rumäniens. In: Kahl, Thede – Schippel, Larisa (hrsg.): *Leben in der Wirtschaftskrise – Ein Dauerzustand?* Frank & Timme Verlag für wissenschaftliche Literatur, Berlin, 137–150.

Bahtyin, Mihail Mihajlovičs

1976 *A szó esztétikája. Válogatott tanulmányok.* Gondolat Kiadó, Budapest.

47 A magyar diplomatákat eltiltották az ünnepléstől. *Háromszék.* 2016. dec. 2.

48 Lásd ehhez a Román Tudományos Akadémia centenáriumi tíz pontos nyilatkozatát: *Academia Română și Centenarul Marii Uniri* (www.acad.ro, letöltés ideje 2018. okt. 15.) és Pászkan 2018: 21–24.

Bajomi Lázár Péter

2001 Média, hatalom. A Médiaimperializmus tézise. *Médiakutató* 2. (2) 61–72.

2006 Manipulál-e a média? *Médiakutató* 7. (2) 77–95.

Bakk Miklós

2014 Román és magyar „határontúliség”: állam- vagy nemzetépítés? *Korunk* XXV. (12) 16–21.

2018 O explicație (și o structură) a „problemei maghiare”. In: Cioroianu, Adrian (ed.): *Un centenar și mai multe teme pentru acasă*. Polirom, București, 145–158.

Barth Frederik

1996 Régi és új problémák az etnicitás elemzésében. *Regio* 7. (1) 1–14.

Feischmidt Margit

1996 Az ünnepek visszatérései. *Vigilia* 61. (12) 893–897.

Ilyés Zoltán

2008 *Mezsgyevilágok. Etnikus interferenciák és nemzeti affinitások térbeli mintázatai a Kárpát-medencében*. Lucidus Kiadó, Budapest.

Pászkan Zsolt

2018 Centenáriumi Románia – Nemzetépítés és zűrzavar. *Kisebbségi Szemle*. (1) 7–24.

Tánczos Vilmos

1998 Kettős hatalmi szerkezet a Székelyföldön. *Magyar Kisebbség* IV. (2, 12) 339–362.

1 DECEMBRIE ȘI STRUCTURA DUBLĂ A PUTERII ÎN SECUIME

Lucrarea se bazează pe teoria structurii duble a puterii, elaborată de Vilmos Tánczos, aplicată la 1 Decembrie așa cum este percepută în Ținutul Secuiesc. Studiul prezintă manifestările, conținutul și semnificația structurii puterii dualiste din acest mediu multiethnic, de-a lungul construirii celei mai importante sărbători naționale românești. Examinând festivitățile de la 1 Decembrie cu ajutorul teoriei lui Tánczos scoate în evidență evoluarea sărbătorii, de la schimbarea regimului până în zilele noastre. Utilizând multe exemple, ilustrează modul în care o festivitate națională paralelă încordată, dar liniștită devine un câmp de luptă naționalizat și mediatizat al relațiilor româno-maghiare.

THE 1ST OF DECEMBER AND THE DOUBLE POWER STRUCTURE IN SZEKLERLAND

The paper is applying the theory of *double power structure* developed by Vilmos Tánczos, on the most important Romanian national feast, the 1st of December, as it is perceived in Szeklerland. It illustrates the manifestations, meanings and significance of the dualistic power structure in this multiethnic environment while constructing the most important Romanian national feast. Studying the 1st of December via the theory of Tánczos sheds light on the transition of this feast, since the change of regime back in 1989-90 until nowadays: with numerous examples it demonstrates how an initially tensed but rather quiet parallel nation-building became a nationalistic and mediated battlefield of the Romanian–Hungarian relations.